

Makale Gönderilme Tarihi: 21.11.2019 – Makale Kabul Tarihi: 20.12.2019

NEYZEN TEVFİK VE HAKKI SÜHA GEZGİN

*Emine Bilgehan TÜRK**

Özet

Neyzen Tevfik, adını çaldığı enstrüman ile özdeşleştiren, hayatın her türlü hesabından uzak yaşantısı ve kimseyle kıyaslanamayacak kişiliği ile yaşadığı dönemin de kendinden sonra gelen kuşakların da dikkatini çeken Türk kültür hayatının özgün karakterlerindedir. Neyzen Tevfik'in musikişinaslığı kadar şairlik yönü, dile olan hâkimiyeti de adıyla anılan özelliklerindedir. Musikişinas kimliği ve gazetecilik yönüyle Hakkı Süha Gezgin de Neyzen Tevfik'in yanında bulunmuş dönemin önemli isimlerindedir. Aralarındaki dostluk birçok hatıranın birikmesine yol açmış, Hakkı Süha ise yazdıklarıyla Neyzen'in hayatına ve kişiliğine dair bilinmeyenlerin aydınlatılmasına vesile olmuştur.

Bu çalışmada Hakkı Süha Gezgin ve Neyzen Tevfik Kolaylı'nın hayatları hakkında kısaca bilgi verilmiş, iki ismin hayatlarının kesişen noktaları ve Hakkı Süha'nın kaleme aldığı köşe yazıları ile Neyzen Tevfik'in hayatına dair bilgilere değinilmiştir. Yazıda Hakkı Süha'nın 1920'de Neyzen Tevfik'le hastanede yaptığı mülakat Latin alfabesine aktarılarak bugünün okuru için ulaşılabilir kılınmaya çalışılmıştır. Mülakatta sorulan sorular ve Neyzen Tevfik'in verdiği cevaplar iki isim arasındaki dostluğun her türlü mesafeden uzaklığını gösterir niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Neyzen Tevfik, Hakkı Süha Gezgin, Mülakat.

Abstract

Neyzen Tevfik is one of the unique characters of Turkish cultural life, which identifies the name with the instrument he plays, draws the attention of generations that come after him in the period he lived in with his life far from any account of life and his original personality that cannot be compared with anyone else. Neyzen Tevfik's poetic aspect as well as his musical one and his dominance in language is one of his

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun. eminebilgehanurk@hotmail.com / ORCID: 0000-0001-2345-6789

characteristics. With his musician and journalist identity Hakkı Süha Gezgin, appeared with Neyzen Tevfik, was one of the important names of the period. The friendship between them led to the accumulation of many memories, and Hakkı Süha helped illuminating the unknowns of Neyzen's life and personality with his writings.

In this study, some brief information about the lives of Hakkı Süha Gezgin and Neyzen Tevfik Kolaylı is given and the intersection points of the lives of the two names and the columns written by Hakkı Süha and the information about Neyzen Tevfik's life are mentioned. In the article, Hakkı Süha's interview with Neyzen Tevfik in the hospital in 1920 was transferred to the Latin alphabet and tried to be made accessible for today's readers. The questions asked in the interview and the answers given by Neyzen Tevfik show that the friendship between the two names is distant from any distance.

Key Words: Neyzen Tevfik, Hakkı Süha Gezgin, interview.

Giriş

Neyzen Tevfik, neyiyle bütünleşmiş sanatının sırrında kendisine yöneltilcek her eleştiriye daha söze dökülmeden susturmuş, başka kişilerde görülse bin bir yergiye neden olacak davranışlarını hayranlığa dönüştürmüş, söylediği gibi yaşamış, yaşadığı gibi söylemiş Türk kültür hayatının kimseye benzemeyen bir rengi olarak ölümünden sonra da hayranlıkla anılan bir ismi miras bırakmıştır. O hiçbir ölçüye sığmayan karakterini:

“Malum ya! Eskiden bir söz vardır. ‘Ya olduğun gibi görün veyahut görüldüğün gibi ol.’ Bugün kırk yaşındayım. Olduğum gibi görünmekteki metanet ve resanetime delil-i kati ve bürhan-ı celi sebatsızlıktaki sebatımdır. Bazen de ahval-i zamana, eyyam-ı devrana uymak için yani: görüldüğüm gibi olmak hevesine her ne kadar temayül ettimse de o kisve-i izaftıyeyi bir türlü taşıyamadım. Giran geldi. Esasen ne lüzumu var. ‘Neyzen Tevfik’ sazı ile sözü ile duzi ile seyyar bir ibret-i mücessemedir” (Kolaylı 2008: 4)

şeklinde tanımlar.

Neyzen Tevfik¹’ten yaş itibariyle küçük olan 1895 doğumlu Hakkı Süha Gezgin² ise, dönemin musiki muhitlerinde tanınan başka bir neyzendir. Ney sesinin izinde Kadıköy’de ağaçlar altında ilk karşılaşmalarını Hakkı Süha Gezgin:

¹ 24 Mart 1879’da Bodrum’da doğdu. Asıl adı Mehmed Tevfik olup soyadı kanunundan sonra Kolaylı soyadını almıştır. Hayatının belli bir dönemi hakkında en doğru bilgiler 1917’de yazdığı “Tercüme-i Hâlim” adlı şiirinden öğrenilmektedir.

“Bilmediğim, tanımadığım hatta hiç görmediğim orta boylu, geniş omuzlu, kalın boyunlu bir adamdı. Büyük, yuvarlak başındaki saç yerine sanki şerareten bir yele vardı. Gözleri kapalıydı. Koyu renkli dudaklarından kamış parçasına dökülen nefes, perdelerden ateş olup fıskırıyordu. Bazen derin derin hıçkırıyor, bazen şimşeklenerek çaka çaka göklere yükseliyordu. Hele karara doğru, kabalara doğru inerken o kamış parçası içinden Tanrı sesleniyor sandım ve bütün benliğim ürperdi” (Gezgin 2013: 389)

cümleleriyle anlatır. Neyzen Tevfik portresini Hakkı Süha, 1939’da yayımlar. Bu yazısında ise tanışmalarının yirmi beş yıl öncesinde olduğunu belirtir. 1914’te başlayıp Neyzen’in 1953’teki ölümüne kadar süren bu dostluk, iki ismi farklı zaman ve mekânlarda bir araya getirmiştir.

Hakkı Süha Gezgin ve Neyzen Tevfik arasındaki dostluk şöyle bir anekdotla da anlatılır.

Dedesı Samsun Bafra’da Câmî-i Kebîr imamı Kolaylıoğulları’ndan Mustafa Efendi, babası İstanbul Dârümuallimîn-i Âliye’nin ilk mezunlarından Bodrum Rüşdiye Mektebi kurucu öğretmeni Hâfız Hasan Fehmi Efendi, annesi Bolu’nun Müstahkimler nahiyesinde Hatipoğulları sülâlesinden Emine Hanım’dır. Kâzım Efendi’nin tavsiyesi üzerine İzmir Mevlevihane’sine devam ederken Şeyh Nüreddin Dede’nin kardeşi Cemal Beyden ney öğrenmeye başladı (1894). Mevlevihane müdavimleri arasında Şair Eşref, Tokadizâde Şekib Bey, Tevfik Nevzad, Abdülhalim Memduh, Bıçakçızâde Hakkı gibi çoğu sürgün dolayısıyla İzmir’de bulunan edebiyat ve mûsiki dünyasının sanatkârlarıyla tanıştı. Türkçe, Arapça ve Farsça dersleri aldı. Muktebes dergisinin 30 Nisan 1314 tarihli sayısında ilk şiiri yayımlandı. 1898’de İstanbul’a gitti ve babasının arkadaşı Mûsâ Kâzım Efendi’nin o sıralarda müderris bulunduğu Fethiye Medresesi’ne girdi. Tanıştığı Mehmed Âkif’ten (Ersoy) Arapça, Farsça ve Fransızca dersleri aldı, o da Âkif’e ney dersleri verdi. Kendi ifadesine göre her bakımdan hocası ve mürşidi olan Mehmed Âkif aracılığıyla Hersekli Ârif Hikmet, İbnülemin Mahmud Kemal, şair Halil Edib gibi şahısların sohbetlerine katıldı. Zamanının mûsiki üstatlarından Kanûnî Hacı Ârif Bey, Tanbûrî Cemil, Kemeçeci Vasil ve Üdi Nevres’le tanışma fırsatı buldu. Neyzen Tevfik’in “Hiç” ve “Azab-ı Mukaddes” adlarında iki şiir kitabı bulunmaktadır. Neyzen Tevfik’in hayatı İslam Ansiklopedisi “Neyzen Tevfik” maddesinden özetlenmiştir.

² Hakkı Süha Gezgin, 1895’te Manastır’da doğar. Babası Miralay Ali Rıza Bey, annesi Manastırlı Elmas Hanım’dır. Aile lakabı “Anahtarağasıoğulları”dır. İlk ve ortaokulu Manastır, Berat ve Selanik’te okuyan Hakkı Süha, babasının Yemen’de şehit olması üzerine İstanbul’a amcasının yanına gelir. Hadikai Meşveret’te Lise eğitimini tamamlar. Amcasının vefatıyla ailenin geçimini üstlenen sanatçı, Gaziosmanpaşa, Nişantaşı, İstanbul Sultanilerinin ilk kısımlarında öğretmenlik yapar. Daha sonra Halit Fahri Ozansoy’la aynı evi paylaşacakları Muğla’ya tayin olur. 1920 yılında aralarında Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem’in de bulunduğu bir heyet tarafından sınav edildikten sonra ortaokul ve lisede öğretmenlik hakkı kazanan sanatçı, çoğunluğu İstanbul Erkek Lisesinde olmak üzere, Çapa Kız Muallim ve Fener Rum Lisesinde emekli olduktan sonra da Şişli Terakki Lisesinde öğretmenlik yapmıştır. 1962 senesinde akciğerlerinden rahatsızlanmış Londra’da tedavi görmüşse de 6 Nisan 1963 senesinde yurda döndükten yedi ay sonra 7 Kasım 1963’te vefat etmiştir. Ayrıntı için bk. Emine Bilgehan Türk, *Bir Bâbiâli Müdavimi Hakkı Süha Gezgin*, İstanbul, Arı-Sanat, 2019.

Hakkı Süha Gezgin bir arkadaş meclisinde:

Artık yeryüzünde altı kıta var.” Deyince, herkes, altıncı kıtayı çok merak eder.

Gezgin:

“İşte altıncı kıta” deyip, Neyzen’in şu kıtasını okur:

Felsefemdir kitab-ı imanım;

Taparım kendi ruhumun sesine;

Secde eyler hakikatim her an

Kalbimin ateş-i mukaddesine! (Bulut 2011: 69).

Neyzen, dönemin birçok ismine tarizde bulunduğu “Havale”³ şiirini Hakkı Süha’ya ithaf eder. Dergi ve gazetelerde “Seyyah” imzasıyla yazılar yazan Hakkı Süha’nın adını andığı son dördlükte sanatçıyı “dost” olarak anar.

“Seyyah”, Hakkı Süha Gezgin’in “Vakit” gazetesinde çoğunluğu “Sütunlarda Seyahat” olmak üzere farklı köşe yazılarında kullandığı imzasıdır. Bu şiirde anılan “Kırık Billur” un Hakkı Süha Gezgin’e ait başka bir müstear olduğu Nuri Sağlam tarafından şu cümlelerle izah edilir. “... 1920- 1924 yılları arasında *İleri* gazetesinde ‘Kırık Billur’ imzasıyla yayımlanan yüze yakın hikâyenin de Hakkı Süha’ya ait olduğu kanısındayım. Zira yakın dostu Neyzen Tevfik, bu imzanın *İleri* gazetesinde *görölmeye* başlamasından yaklaşık dört ay sonra Hakkı Süha’ya ithâfen kaleme aldığı ‘Havale’ başlıklı şiirinde, ‘Kırık Billûr’ müstearının ‘Seyyah’a ait olduğunu açıkça ima etmektedir. On iki dördlükten oluşan bu şiirin son dördlüğü şöyledir:

Deli Neyzen al mansûru destine,

Terâneyle selam yolla dostuna.

Matbuâtın masasının üstüne,

Seyyah iken Kırık Billur bıraktım.

³ Neyzen Tevfik, *Azab-ı Mukaddes*, (Haz. Celal Kırılancı), İtalik Yayınları, Ankara, 1998.

Aranırsa muhtemelen daha kuvvetli deliller bulunabilir ancak Neyzen Tefvik'in bu şiiri Hakkı Süha'ya ithafen yazmış olması ve şiirin son iki dizesinde görüldüğü üzere 'Seyyah' ile 'Kırık Billür' imzalarının aynı kaleme ait olduğunu neredeyse başka bir yoruma imkân tanımayacak ölçüde ima etmesi, başka bir delil aramaya da pek ihtiyaç bırakmıyor gibi görünmektedir. Bu arada yine aynı süre zarfında 'Kırık Billur' imzasıyla sadece bir şiirinin *İleri* gazetesinde, bir hikâyesinin de *Vakit* gazetesinde yayımlanmış olduğunu belirtelim (Sağlam 2019: 19-20).

Neyzen Tefvik'in, maruz kaldığı problemler için Hakkı Süha çözüm yolları bulmaya çalışır. Adının Nezihe Tefvik ismiyle karıştırılarak Neyzen'in plaklardan alınan bir vergiye tabi tutulması, kendisinin de bu durumu çözmek yerine olay karşısındaki kayıtsızlığını *"Bunlara katlanmak derdi, cerihayı sineye çekmekten güç. Bir adam sen deyi basıp geçmiş"* (Gezgin 1936: 5) cümleleriyle anlatır. Hakkı Süha, sorunu çözmek ümidiyle de olanları gazetede köşesine taşır. Hakkı Süha, *"Neyzenle Birkaç Dakika"* adını verdiği yazısında bir tesadüfle şerbetçi dükkânında karşılaştığı Neyzen'in I. Viyana kuşatmasında Yeniçerilerin söylediği bir türküyü çalışını *"Bir kamış parçasına bir keman ve bir viyolonsel sığdıran adam"* tanımlaması ile dile getirir. Neyzen'in tavrını ise *"O büyüklüğünden habersiz değildi. Büyüklüğünü yenmişti"* (Gezgin 1936: 3) cümleleriyle anlatır.

Hakkı Süha Gezgin, düzenli bir hayatı ve adresi olmayan, gönlünü herkese açmayan Neyzen Tefvik'in kaldığı yerleri bilen, ona ilk ulaşan isimlerdendir. Mustafa Kemal, Neyzen'i dinlemek istediğinde onun kaldığı yeri bilecek olanlar arasında akla gelen ilk isimlerdendir. Hakkı Süha, bunu *"Atatürk Neyzen'i görmek istemiş. Bana geldi sordular sokulduğu 'in'leri bildiğim için arayıp buldum, alıp götürdüler"* (Yücebaş 1978: 169) cümleleriyle anlatır. Neyzen Tefvik, insanlarla arasına mesafe koymasının nedenini *"-Ben o tanbureyim ki makesimden haber almak yine kendi gönlüme mercudur. Kışkandığım hayalimde olur olmaz şahsiyetlerin teklifli teklifsiz girip çıkmalarını istemiyorum"* (Mehmed Saîd 1926: 19) cümlesiyle izah eder. Bu mesafeyi aşır, Neyzen Tefvik'le hem bir gazeteci hem de bir dost olarak Hakkı Süha Gezgin, Seyyah imzasıyla 20 Kasım 1920'de *"Neyzen Tefvik'le Mülakat"* adıyla bir mülakat yayımlar. 1879'da doğan Neyzen'in daha kırk bir yaşındaki sağlık durumuna ve hayatına dair farklı bilgiler taşıyan mülakatı bugünkü harflere aktararak buraya alıyoruz:

Neyzen Tefvik ile Mülakat

Malum olduğu üzere Neyzen, emsalsiz demkeşlerdendir. Şimdiye kadar 14.640 okka rakı içmiş ve kâğıt para ile 30.000 liraya yakın içki ücreti vermiştir. Devirdiği binliklerin adedi 5836'dır. Bunlar birbiri üzerine yığılırsa 2918 metre irtifaında ve 64 santimetre muhitinde bir sütun hâsıl olur ki, masarif-i inşâiyyesi Hilal-i Ahdar'a rakip bir cemiyete ait olmak üzere yapılacak heykeline bundan münasip bir kaide olamaz fikrindeyiz.

Tanburi Cemil -mevsimsiz irtihaliyle- feza-yı musikimizden mızrap-ı hâlûkının kudret-i ibdâ'ını alıp götürdükten sonra, nazarımda Tevfik, daha ziyade kıymet bulmuştu. "Hiç"inin intişarından evvel ruhi varlığının ulviyetine Ahmed Rasim Bey'in kıymetli bir makalesi ile yükseldiğim bu şahsiyet, çorak ve kısır asrımızın nankör ihmaline ne acı bir vesikadır.

Onu şahsen tanımak saadetine ömrümün muzdarip ve buhranlı bir gecesini ümitsiz bir sabaha düğümleyen bir seher vaktinde nail olmuşum. Fikirtepesi'ne gitmek için Papazın Bahçesi'nden geçiyordum. Orada senelerin ağırlığı omuzlarını çöktürmemiş, dinç ihtiyarlara benzeyen ulu bir çınara dayanmış bir adam gördüm. Derinliğinde lâhûtî bir gazap fıskıran gözlerini yıldızları henüz sönmüş asumana matuf:

"Ey bana kendini büyük tanıtan

Halime bak da varlığından utan!"

Beytini okuyordu. "Koltuğundaki ney ve elindeki mey"den ismine intikal etmek güç bir şey olmadı. O gün bugün şarkın bu en büyük sanatkârına bütün zaaflarına bütün noksanlarına rağmen kalbimde ayırdığım yer büyüdü, eksilmedi.

İşte Yeni Cami köşelerinde, esrarkeş peykelerinde sürüne sürüne nihayet Cerrahpaşa'ya düşen, oradan da fakülte hastanesine sığınan bu "Hâke düşmüş cevher"i dün görmeye gittim. Kendi tabiriyle "istidadın" bilhassa Hilal-i Ahdar hakkındaki fikrini sormak istiyordum.

Dahiliye ikinci koğuşa girdiğim zaman, ilk evvel yırtmaçlı entarisi üzerine çektiği beyaz Amerikan donları takınyalı ayaklarıyla onu gördüm. Bir müddet şuradan buradan konuştuktan sonra:

-Hafız, dedim. Ben, seninle mülakata geldim. Soracağım bazı şeyler var.

O, kendine mahsus dizginsiz, yularsız ifadesiyle cevap verdi:

-Canım, hele bir cigara içelim... Siz gazeteciler, amma münasebetsiz adamlarsınız ha! Ne sorarsan sor işime gelirse cevap veririm.

Karşılıklı oturduk. Masa üzerinde bir torba dolusu kamış parçası duruyordu. Gövdeli bir mansuru alarak hafif hafif gezindi. Fakat mevki tiz perdelerle müsait değildi. Deha-yı sanatının selsebil-i lâhûtîyesini birtakım muaşeret çemberleriyle mahsur görmekten mütevellit bir infiial ile alını kırışarak nâyını bir köşeye attı:

-Burada ney üflemek emr-i Tevrat ile mescitte ibadete benzer. Bilirim, sazı seversin ama noksan iş görmek benim hesabıma gelmez. Gel sana, yeni yazdığım şeyleri okuyayım. Burada arkadaşsızlıktan neler çekiyorum bilsen... Hep dua ediyorum, erbab-ı his ve zekâdan birini ya tramvay veya otomobil çiğnese de bizim koğuşa yatırsalar diye!

“Yuf” unu çıkardı. İçinde birçok kıtalar bilhassa:

“Bâb-ı âlî yine Teyfik’ine mazhar oldu”

“Hâle-i mihr-i sadaret “Ay’a” masdar oldu.”

“Burcumuzda sanırım cilve-i ahter oldu.”

“Bu gece zannederim akıbet şer oldu”

“Hayr ü şer her ne ise; bir işe müncer oldu.”

Gibi yakın bir maziye ait intibalar vardı. Meğer Teyfik, hastanede geçirdiği nekahet günlerinde hadisatı da takip ediyormuş. Defterinden nakledeceğim parçalarda bunları vâzihan görmek mümkündür. Mesela:

“Lütfi Fikri Beyefendi aklınca”

“Sözde boş torba ile at tutacak.”

“Bu tavassut babası uçmak için”

“Zokayı kendi eliyle yutacak...”

Gibi siyasi ufukumuzun menâzırına ve:

“Yamandır hâli İslam’ın şu vadi-i dalâlette”

“Sebep şakk-ı asâ-yı ümmet oldu, bâb-ı vahdette”

“Umûr- ı devleti tedvîre er lazım, siyasette”

“Fezâyih irtikâb etmek için râh-ı şeriatte”

“Meşihatta bulunmak mazeret mi? Ya Resulallah!..”

Şeklinde içtimaî hastalıklarımızın neşterlerine:

“Değişti taşları satranc-ı dâr’ül- hikmenin tekrar”

“Kaim, kalmak düşürdü bâb-ı fetvaya hakikatkâr

“Takıldı boynuna kasnak reisin fırkada nâçâr”

“Epeyce oldular alt üst o yerde zümre-i cerrâr”

“Dayaktan belleri vâv-ı siyâkat şekli almıştır.”

Ve:

Evet tarih-i âlem bir tekerrürden ibaretmiş!

Şu vaka ehl-i im’ânca bugün şayeste-i tebcîl.

Bakın adl-i ilahinin sema-yı intikamında

Ebabil oldu “tayyare” denildi bombaya “siccil”...

Tarzında belagati, cezalete kadar isal eden nafiz görüşlere sık sık tesadüf edilir. Hele tarih-i edebîmizde henüz mürekkebi kurumamış gülünç bir sahifeye işaret eden şu kıtalardaki teccim kuvvetine hayran olmamak kabil değildir:

Oturmak isteyen bir hamalın iskemle altından

Alınsa görmeden sırt üstü... Handeyle dolar meydan.

Fakat... Yahya Kemal’in attığı bambaşka bir turpan

Hakareten biraz fazla, dayak atmaktan az noksan

Berây-ı hande tasni-i rezalet şekli almıştır.

“Fakat Yusuf Ziya ’yı pek tuhaftır intihab etmek”

“... .. gencin bilâ- istek velâ köstek”

“Düşünce kendi yârânı el atından tutup düm, tek”

“Kayırmak şöyle dursun hepsi de gösterdiler dirsek”

“Bu iş beynelmilel bir ders-i ibret şekli almıştır.”

Seyr-i Sefain için yazdığı şu parçayı da zikretmeden geçemeyeceğim:

Zahirinden kapı, girsek içine in gibidir.

Levhasında yazılan Seyr-i Sefain gibidir.

Ruh-i Nuh anlayamaz daire mi, naire mi?

Bir dolaptır akıl ermez çeviren cin gibidir.

Dosyası Tosya pirinci gibi çok su götürür.

Kaydının hepsi de iptal ile terkîn gibidir.

Bahs eder bazı ceraid karasından yüzünün

(Kömüre) atfeder o, kendine tahsin gibidir.

Gişede beş kaladan sonra sakın görme hesap

İsteyenler paranın üstünü hain gibidir.

Serti ters anlamayan halkı eğer terslerse,

Adeta müşterisi vadeli dâyin gibidir.

Sözü ona bıraksam bizim suallere akşama kadar sıra gelmezdi. Koca kalenderin hatipliği tutmuş boyuna söylüyordu. Sormaya başladım:

-Hafız, ilk kadehi nasıl, nerede ne vakit içtin?

Bir müddet düşündü; çoktan beri hasretini çektiği “Yâr-ı cânının” taam-ı hayalisiyle dilini dudaklarında gezdirdikten sonra:

- İlk kadehi mi? Bunu İzmir’de şeyhimin elinden içtim.

- Ne tesir bıraktı?

- Bütün ilk içenler gibi, yüzüm buruştu, su bardağını kaptım, mideme doğru ateş gibi bir şeyin indiğini hissettim. İlk kadeh, bana bir avuç iğne yuttum zannını vermişti.

- Sonra?

- Sonra ne, yani ikinci kadeh mi?

Orasını ben de bilmem; anlaşılan şeyhim, pek cömert bir adammış ki o günden sonra en mebzul gıdam erenler nefesi oldu.

- Sarhoş olduğun zamanlar ne duyardın?

- Her şey veya hiç! İlk zamanlarda zevk için içtiğimi hatırlıyorum, sonra sonra itiyat, ihtiyaca tahavvül etti; son zamanlarda ise benim indimde rakı bir ilaç hükmünü almıştı. Asıl şimdi ona neden erenler nefesi dediklerini anlıyorum. İspirtonun insicam-ı tefekkürü ihlal ettiğini söyleyenler, kıvrıklı bir yalan kıvrıyorlar, bilakis rakı, tefekkürün cilasıdır. Ama dikkat etmeli; çünkü mübarek, pertavsıza benzer; ziyayı mutlak surette mihraka toplarsa hasıl olan şu’ân, alevlenerek dimağı tutuşturması da mümkündür.

- O halde tehlikeli bir şey.

- Dünyada her şeyin az çok tehlikesi vardır. Fakat elde ihtiyat gibi bir siper oldukça tehlikenin manası kalmaz.

- Şimdiye kadar içtiğin rakıların miktarını hiç hesap etmek aklına geldi mi?

- Benim gelmedi ama doktorlar bununla uğraşarak müşahede kâğıdına yazdılar. Şimdiye kadar on dört bin altı yüz şu kadar okka rakı içmişim...

- On dört bin okka mı?

- Küsuru da var!

- ...!

- *Ne şaşıyorsun, ben otuz seneden beri içiyorum. Bu müddetin yalnız altı yedi senesini akşamcılık ile geçirdim. Ondan sonra yalnız uyuduğum zamanlar dudaklarımdan kadeh ayrılırdı. Vasatî olarak günde iki okkadan fazla dem çekerdim.*

Derbederin bu hesabı karşısında bir müddet mebhût kaldım. Otuz sene hiç aymadığı halde:

“Çıkınca padişah tahta ser asker oldu Bağdadî”

Ve emsali gibi pek muvaffak “çatal”lı hicivlerini nasıl yazabilmişti? O halde rakıya “cila-yı müfekkire” demekte haklı idi.

Sevk-i tabi ile sordum:

- *Hafız hiç sevdin mi?*

Muhatabımın yüzü ilk kadehi içtiği zamanki hale girdi; gözlerine bulanık bir ridâ-yı esrar çöktü. Dudaklarının etrafında derinleşen müşteki kavislerden سوالimin kızgın bir burgu tesirini yaptığını anladım. O, derin ve mühlik akıntıların aldatıcı sükûnetiyle:

“Bâd-ı hayal-i yâr ile gülzâra baktım ağladım”

“Andım şemim-i kâkülün ezhâra baktım ağladım”

Mısralarını okudu.

Kalenderlerin de derin ve payidar yaraları olurmuş! Yaptığım hatayı kısmen tamir için pek de münasebet gözetmeyen bir rücu ile:

- *Hilal-i ahdar hakkındaki fikrin nedir? Diye sordum. Tevfik gülümsedi ve:*

- *Adam sen de şu sorduğun şeye bak...*

Bu işin içinde nedir o doktorun adı?.. İşte o, var mı yok mu?.. Yahu, ben hâkim olsam onun şahitliğini bile kabul etmem. Hem de bu hareketimle kanuni bir iş görmüş olurum. Yirmi sene çocuk çobanlığı etmiş muallimlerin şahadeti makbul olmadıktan sonra... Hem ne istiyorlar canım bizim rakımızdan mezemizden. Biz onların konferanslarına lâf ü güzâflarına karışıyor muyuz? Nerdeyse başımıza bir de Hilal-i asfar çıkaracaklar. Bununla belki de hukuk-ı

tabî'iyeden olan aşkı men'e kalkışacaklardır. Zaten dârü'l-hikme de hazır. Ne hacet efendim, sarf ve nahiv kitaplarında ne kadar sıfat-ı müşebbeheler varsa hilalin kuyruğuna taksınlar bir silsile-i mevâni vücuda getirsinler. Boş şey vesselam! Sana demin rakı benim için ilaçtır demedim mi! Allah için olsun söyle bir adamı ilacından mahrum etmek cinayet değil de nedir? Zaten siz dünyayı anlamadığınız için böyle çıkmazlara sapıyorsunuz düşünmezsiniz ki ömür denilen şey:

“Yazılmış alınına her neyse filin reddi nâ-kâbil”

“Hüner şu defter-i amal-i ömrü hoşça dürmektir.”

“Musaddaktır program ta ezelden mihr-i hikmetle”

“Cihana gelmeden maksat şu tatbikatı görmektir.”

Bu kıtamda hülâsa ettiğim şekilden ibarettir. Yazınız canım, vazgeçsinler bu saçmalardan.

Saatime bakarak:

- Hafız vapur vakti geldi, ben de alacağımı aldım artık bana izin.

Dedim. O, gözlerini açarak:

- Yağma yok! Diye bağırdı. Dur bakalım benim de söyleyeceklerim var, senin de bana kırk yılda bir hayrın dokunsun. Bana burada çok iyi baktılar ve bakıyorlar. Bilhassa Doktor Hikmet, Âlimcan, Necmettin ve Mustafa beylere şükran kelimesiyle ifade edilemeyecek derece de şümüllü bir minnetim var. Hem bunlar, bana rakı içme diye manasız nasihatler de vermiyorlar. Allah razı olsun delikanlılardan.

Hususi ressamımız kalenderi önündeki kâğıda tespit ettikten sonra ayrıldık. Şimdi hastanenin kumlu yollarında biz vapura, o, takunyalarını merdivenlerin mermerlerinde takırdatarak koğuşuna avdet ediyordu” (Seyyah 1920: 3).

Yıllar sonra Neyzen Tevfik'in cenazesine katılan Hakkı Süha Gezgin, toplumun her sınıfından insanın bu törene katıldığını valinin onu “Bir yanardağ söndü!” sözleriyle tanımladığını belirttiikten sonra kendi duygularını da “Gerçekten Neyzen bir yangındı, bir yanardağdı. Başında kanlı sorgucu, gönlünde derin derin uğuldayan gümbürtüleri, lâv şeklinde püskürttüğü hicivleriyle o tam mânasıyla bir yanardağdı.

Yalnız, bir tek son nefesini onu söndürebileceğine inanılmaz. Bu “lâv”dan mısralar, ‘Âteşin’liklerden hiçbir şey kaybetmeden geleceğe ulaşacak, gelecek nesillerin de fatihi olacaktır” (Yücebaş 1978: 38) cümleleriyle anlatır. Hakkı Süha Gezgin, Neyzen’in ölümünden sonra Ankara’da onun için düzenlenen mevlide katılmadığını üzümlere belirtirken Neyzen’in Süleyman Çelebiye olan hayranlığını “Neyzen, Süleyman Çelebiye hayrandı. “Mevlit”e “sözün kamere uyması” der ve sonra derin derin:

“Bir acib nûr kim güneş pervanesi”

Mısramı tekrarlar dururdu. Güneşi pervane gibi etrafında döndüren o “nûr”u mu görürdü! Mısraın ahengine mi vurgundu? Pek kestiremiyorum. Çünkü hayranlığının sırrını söylemezdi” (Gezgin 1953: 1) cümleleriyle ifade eder.

Sonuç

Hakkı Süha Gezgin ve Neyzen Tevfik, kırk yıla yakın dostluklarında yirminci yüzyılın ilk yarısının İstanbul’una dair birçok olayın tanığı, değişen sosyal yaşantının şahidi olarak toplumun farklı kesimlerinden farklı “portre”lerin yakınında ömür sürmüşlerdir. Musiki toplantılarından tekke sohbetlerine, basın dünyasından eğlence meclislerine birbirinden farklı zaman ve mekânlarda bir araya gelen bu isimler, çokça hatıra biriktirmişlerdir. Neyzen Tevfik kimseye benzemeyen karakteri ve neyzenliği ile ilgi ve merak uyandırmıştır. Hakkı Süha Gezgin, uzun yıllar süren dostluğun araladığı kapıdan onu tanımanın verdiği emniyet ve gazeteci kimliğinin tecrübesiyle girmesini bilir. Ona dair merak edilen başka kimselerin de kolay kolay cevap alamayacağı sorularla Neyzen Tevfik’in duygu dünyası ve “ney”inden sonra adıyla özdeşleşen içki alışkanlığına dair bilgiler alır. Bu mülakatla Neyzen Tevfik’in - mülakatın yapıldığı zamandaki- içki alışkanlığı ile ilgili sayısal verilere ulaşılırken, dönemin Yeşilay faaliyetlerine, doktorların çalışma disiplinlerine dair de bilgilere rastlanır. Neyzen’in mülakat soruları dışında mısra, beyit ve dörtlüklerle verdiği cevaplarla da dönemin sosyal hayatına ve edebî simalarına farklı göndermelerde bulunduğu görülür.

Kaynakça

- Bulut, Süleyman (2011). *Nüktedan Neyzen Tevfik*, İstanbul: Pupa Yayınları.
- Gezgin S., (Mart 1936). “Neyzenle Birkaç Dakika”, *Kurun*, Y. 19, S. 6526, s. 3.
- Gezgin, Hakkı Süha (2013). *Edebî Portreler*, (Haz. Beşir Ayvazoğlu), İstanbul: Kapı Yayınları.
- Gezgin, Hakkı Süha (2019). *İşgal Günlerinde İstanbul*, (Haz. Nuri Sağlam), İstanbul: Kapı Yayınları.
- Gezgin, Hakkı Süha (Mart 1953). “Musiki Kanadı” *Vakit*, Y. 36, S. 17728, s. 1-2.
- Gezgin, S., (Temmuz 1936). “Neyzen’in Başına Gelenler!”, *Kurun*, Y. 19, S. 6637, s. 5-6.
- Kolaylı, Neyzen Tevfik (1998). *Azab-ı Mukaddes*, (Haz. Celal Kırilangıç), Ankara: İtalik Yayınları.
- Kolaylı, Neyzen Tevfik (2008). *Hiç*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Mehmed Saîd (Eylül 1926). “Neyzen Tevfik Neden Delirdi”, *Sevimli Ay*, C. 3, nr. 7-31, s. 19-21.
- Seyyah, (20 Teşrinisani 1920). “Neyzen Tevfik’le Mülakat”, *Vakit*, S. 4, nr. 1060, s. 3.
- Türk, Emine Bilgehan (2019). *Bir Bâbüâli Müdavimi Hakkı Süha Gezgin*. İstanbul, Arı-Sanat Yayınları.
- Yücebaş, Hilmi (1978). *Neyzen Tevfik (Hayatı-Hatıraları-Şiirleri)*, İstanbul: Memleket Yayınları.
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/neyzen-tevfik> (Erişim Tarihi: 20. 11. 2019, Saat: 13.00)